
Røykvarsleren

AKTUELT

MAGNE NYLENNA

Email: magne.nylenna@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Historien om en enkeltpersons kamp mot tobakksindustrien er skildret i den amerikanske filmen *The Insider*. Omkostningene ved å rope varsko og varsle offentligheten om helseskadelig virksomhet fremstilles på en måte som gjør sterkt inntrykk.

Å gjøre offentligheten oppmerksom på helseskadelige forhold er på ingen måte begrenset til helsevesenets ansatte. I tobakksindustrien er det flere eksempler på ansatte som av sjelekvaler eller andre grunner har gjort offentligheten oppmerksom på det de har sett og hørt.

The Insider kommer på norske kinoer i mars

Tobakksindustrien

Et eksempel er Jeffrey Wigand. Han ble tilsatt som forskningssjef i den amerikanske tobakkgiganten Brown & Williamson i 1989. Målet hans var å utvikle en ny og mindre helsefarlig sigarett, men han kom raskt i konflikt med sin arbeidsgiver. Wigand reagerte blant annet på hvordan Brown & Williamson manipulerte sine tobakksprodukter for å skape større avhengighet hos røykerne og han ble sett på som et uromoment innad i firmaet. I 1993 ble han oppsagt og pålagt taushetsplikt om alt han visste om tobakksindustriens indre liv (1). Brown & Williamson hevdet at han hadde brutt denne taushetsplikten og saksøkte Wigand som på sin side kom i kontakt med Lowell Bergman, programleder i aktualitetsprogrammet 60 Minutes på fjernsynskanalen CBS. Dette innledet en langvarig strid mellom Wigand og Brown & Williamson. Jeffrey Wigands liv ble totalt endret, men han ble en viktig mann i de amerikanske myndigheters arbeid for å bevise hvordan tobakksindustrien bruker avhengighet som et middel for å holde på sine kunder (1).

Fortellingen om Jeffrey Wigand er nå blitt film. *The Insider* (Touchstone Pictures) hadde premiere i USA høsten 1999 og har vakt stor oppmerksomhet. Filmen handler ikke bare om tobakksindustriens tvilsomme sider, men også om mediernes unnfallenhet når mektige krefter presser på. CBS-ledelsen nekter journalisten Lowell Bergman (spilt av Al Pacino) å publisere et intervju med Jeffrey Wigand (spilt av Russel Crowe) i programmet 60 Minutes. CBS frykter søksmål fra Brown & Williamson og tør ikke å la Wigand stå frem med sin historie. Tobakksindustriens økonomiske makt er nemlig stor nok til at de kan overta hele CBS. Heldigvis er det store aviser som våger å ta fatt i saken og som sørger for at den blir kjent.

Det gjør sterkt inntrykk å se hvor mye det koster å utfordre tobakksindustrien, «Big Tobacco» som det heter i USA. Jeffrey Wigand blir trakassert og ruinert. Han blir endatil truet på livet. Familien går i oppløsning, og når Wigand også opplever å bli sveket av mediene, blir tilværelsen knapt til å holde ut.

Disney-konsernet står bak filmen, og i beste Disney-ånd er det lett å skille «de snille» fra «de slemme». Slutten er blitt så lykkelig som det er mulig å få den.

Brown & Williamson har, ikke overraskende, hatt sterke innvendinger mot filmen (2). I den amerikanske opinionen blåser det imidlertid for tiden en sterk antitobakk-vind, og det er liten grunn til å tvile på at de fleste kinogjengere vil heie på Wigand. Virkelighetens ironi avspeiles dessuten i industriens trusler om søksmål mot produsentene av filmen.

Selv om ikke alle detaljer i filmen stemmer med virkeligheten, gir historien et godt innblikk i vanskene med å utfordre tobakksindustrien. Neppe noen vil ønske seg i varslerens rolle etter å ha sett denne filmen. Men de fleste vil være takknemlige for at noen våger å utfordre makten og påpeke misligheter og uredelighet.

The Insider kan ventes på norske filmlerreter i løpet av mars.

LITTERATUR

1. Mollenkamp C, Levy A, Menn J, Rothfeder J. The people vs. Big tobacco. Princeton, NJ: Bloomberg Press, 1998.
2. Brookes N. Film full of inaccuracies. USA Today 19.11.1999: 18A.

Publisert: 30. januar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.